

פרשת ויקהל

תוכן העניינים

פרק ל"ה

- 3 ציווי כל העדה על שמירת השבת
- 4 דברי משה לעם על התרומה למשכן
- 6 נדבת לבם הגדולה של בני ישראל למשכן
- 8 הודעת משה לישראל על בחירת ה' בבצלאל ובאהליאב .

פרק ל"ו

- 11 איסוף התרומות
- 12 פתיחה לעשיית המשכן
- 13 עשיית יריעות המשכן
- 14 עשיית הקרשים, האדנים והבריחים
- 16 עשיית הפרוכת, המסך ועמודיהם

פרק ל"ז

- 18 עשיית ארון העדות, הכפורת והכרובים
- 19 עשיית השולחן.....
- 20 עשיית המנורה.....
- 21 עשיית מזבח הקטורת, שמן המשחה והקטורת

פרק ל"ח

- 22 עשיית מזבח העולה.....
- 23 עשיית הכיור
- 24 עשיית החצר והקלעים.....

פרק ל"ה

א. ציווי כל העדה על שמירת השבת (פסוקים א-ג) ע

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים... " (פסוק א)
📖 "ויקהל" - אס.ף.

משה הקהיל את כל העדה בני"א בתשרי, למחרת יום הכיפורים, כאשר ירד מן ההר עם הלוחות השניים. לפני שהתחיל משה לצוות על מלאכת המשכן הוא ציווה על שמירת השבת.

"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ" (פסוק ב)

משה הודיע לעם שמלאכת המשכן, על אף חשיבותה הגדולה, איננה דוחה את השבת.

"לֹא תַבְעֲרוּ אֵשׁ... בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת" (פסוק ג)

📖 "תבערו" - תדליקו.

התורה מדגישה את איסור הבערת האש ללמדנו שאפילו מלאכה שהיא לצורך אוכל אסור לעשותה בשבת.

ב. דברי משה לעם על התרומה למשכן (פסוקים ד-כ) 80

”וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר...” (פסוק ד)

דברי משה לעם נאמרו בשמחה רבה, אחר שה' קיבל את בקשתו לסלוח לבני ישראל על חטא העגל ולשכון בתוכם. בכך גילה משה לבני ישראל את רצונו של ה' לדור בתוכם, למרות שחטאו.

”קָחוּ מֵאֲתָכֶם תְּרוּמָה לַה' כָּל נְדִיב לִבּוֹ...” (פסוק ה)

בדברים אלו - **”כל נדיב לב”** - השמיע משה לבני ישראל את ציווי ה' שיביאו תרומה ברצון ובשמחה, מבלי להכריחם לעשות כן.

בפסוקים ה'-ט' נזכרים הדברים היקרים והמשובחים שנתבקשו בני ישראל לתרום: זהב וכסף, תכלת וארגמן, עורות תחשים, בשמים נדירים, אבני שהם ודברים חשובים נוספים. לאחר מכן נאמר:

”וְכֹל חֶכֶם לֵב בְּכֶם יִבְאוּ וַיַּעֲשׂוּ” (פסוק ו)

כל מי שמבין בלבו שיכול לעשות דברים אלו יבוא, אף על פי שלא למד אומנות זו במצרים.

יש מפרשים שחכם לב הכוונה למי שיש בלבו יראת ה' ורוצה להיות שותף במלאכה יקרה זו.

”אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה'”

מפסוק זה ועד פסוק י"ט משה מפרט לפני בני ישראל לראשונה את כל הדברים שציוה ה' לעשות. הוא מתחיל ממבנה המשכן - היריעות

והקרשים, ממשיך בכלי המשכן, עובר לחצר המשכן ומסיים בבגדי אהרן ובניו.

שמחה גדולה היתה בקרב בני ישראל בשעה שהבינו שה' סלח להם על חטא העגל ושהוא רוצה להשרות שכינתו בתוכם, כפי שרצה בתחילה - לפני החטא.

”וַיֵּצְאוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּפָנֵי מֹשֶׁה” (פסוק כ)

בני ישראל יצאו מלאים ברצון וחשק לתרום לבניית המשכן. ביציאתם נתנו בני ישראל כבוד למשה ויצאו כשהם הולכים אחורנית מפניהם כלפי משה, שלא להפנות אליו את גבם.

ג. נדבת לבם הגדולה של בני ישראל למשכן (פסוקים כא-כט) פס

"וַיָּבֵאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נָשָׂא לְבֹו" (פסוק כא)

"נשיאת לב" פירושה רצון חזק מאד הדוחף את האדם לעשות מעשה, ובמקרה זה - להביא תרומה.

"וַיָּבֵאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים" (פסוק כב)

פירוש המילה "על" שבפסוק הוא עם, כלומר ההתלהבות היתה רבה עד שגם אנשים וגם נשים באו בזריזות אל משה. עם זאת, התורה מרמזת שהנשים היו זריזות יותר מהאנשים, והיו הראשונות לתרום.

"כֹּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חַח וְנֹזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמֹז כָּל כְּלֵי זָהָב..."

📖 "חח", "כומז" - תכשיטי זהב.

מפסוק זה אנו למדים על הרצון העז של העם לתרום, שהרי הביאו כלי זהב יקרים, ובמיוחד הנשים - הן ויתרו על תכשיטיהן כדי לפאר את המשכן.

"וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ... וְעֵרַת אֵילִם מְאָדָּמִים

וְעֵרַת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ" (פסוק כג)

על אף שעורות התחשים היו נדירים מאד ויקרים, לא נמנעו בעליהם מלהביאם.

"וְכָל אִשָּׁה חֲכָמַת לֵב בִּידֵיהָ טָווּ" (פסוק כה)

בהתנדבות הנשים לטוויית החוטים היתה מסירות גדולה יותר מהתרומה. מדוע?

מלאכת טוויית החוטים דרשה הקדשת זמן ממושך. הנשים, חכמות הלב, עזבו את עיסוקיהן והתמסרו לטוויית החוטים, ואף נשים עשירות שהיו להן משרתות רבות, התנדבו לעסוק במלאכת הטווייה בעצמן.

חכמינו מוסיפים שאומנות זו היתה קשה במיוחד, משום שהטווייה נעשתה בעוד הצמר מחובר לגוף העזים, כדי לשמור על איכות הצמר.

”וְהַנְּשִׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אֲבָנֵי הַשֵּׁהָם

וְאֵת אֲבָנֵי הַמִּלֵּאִים לְאִפּוֹד וְלַחֹשֶׁן” (פסוק כז)

זכות מיוחדת היתה לנשיאים להביא אבנים יקרות אלו אותן ישא אהרן על לבו בבואו אל הקודש לזכרון לפני ה'.

מדוע הביאו נשיאי ישראל את תרומתם אחרי העם?

אמרו חכמינו ז"ל: "כך אמרו הנשיאים: יתנדבו ציבור מה שמתנדבין, ומה שמחסרין אנו משלימין".

אמנם היו הנשיאים מוכנים להביא כל מה שחסר, אך אנשים מכובדים כמותם היו צריכים להביא ראשונים תרומה למלאכת הקודש ולא להתמהמה.

הנשיאים עשו תשובה על כך שלא הזדרזו להיות הראשונים, וכשהוקם המזבח התנדבו ראשונים לחנוכת המשכן.

ד. הודעת משה לישראל על בחירת ה' בבצלאל ואהליאב

(פסוקים ל-לה)

בני ישראל עדיין לא ידעו מי הוא האיש שידאג לבניית המשכן וכליו, ולא ידעו שה' בחר בבצלאל לעשות מלאכה זו. משה רצה שבחירת ה' בבצלאל תתקבל ברצון אצל בני ישראל ועל כן הודיע להם על בחירת ה' בו, על יחוסו הנכבד - שבטו ומשפחתו, וכן על החכמה הרבה שמילא ה' אותו.

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא ה'

בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִטֵּה יְהוּדָה" (פסוק ל)

בצלאל היה נכדו של חור, שהיה אמיץ לב ועמד בחטא העגל מול הערב רב, ובא ממשפחתה של מרים הנביאה, אחות משה רבנו.

"וַיִּמְלֵא אֶתֹ רוּחַ אֱלֹקִים

בְּחַכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה" (פסוק לא)

ה' מילא את בצלאל ברוח של חכמה ותבונה, וכך ידע כיצד יש לבנות את המשכן וכליו, על אף הקושי הגדול שבעשייתם.

"וְלְהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ..." (פסוק לד)

משה אף הודיע לעם שבצלאל לא קיבל מה' רק חכמה לשם עשיית הדברים הקשים ביותר, אלא אף קבל תבונה להורות וללמד את חכמי הלב האחרים ואת עושי המלאכה.

מקורות לפרק ל"ה

פסוק א': וירדתו של משה בי"א בתשרי - רש"י.

פסוק ב': הקדמת השבת למלאכת המשכן, ללמד שאינה דוחה שבת - רש"י.

פסוק ד': דברי משה בשמחה מפני שה' סלח להם ורוצה לשכון בתוכם - על פי רמב"ן: "ואמר לכולם ענין המשכן... כיוון שנתרצה להם הקדוש ברוך הוא ונתן לו הלוחות שניות, וכרת עמו ברית חדשה שילך ה' בקרבם, הנה חזר לקדמותם ולאהבת כללותם, ובידוע שתהיה שכינתו בתוכם כענין שצוהו תחילה".

פסוק ה': רצון ה' שהתרומה תיעשה בנדבה - רש"י (כה, ב): "ידבנו לבו - לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב".

פסוק ו': חכמת לב כוללת יראת ה' - על פי בעל הטורים (כה, ג): "חכמי לב אשר' - בגימטריא 'יראת', מי שמלא יראת השם".

פסוק ז"א: השמחה של בני ישראל בדברי משה - אברבנאל: "והנה ישראל בשומעם דברי משה שמחו כשמחת הקציר".

הזריזות בהבאת התרומה - אברבנאל: "והלכו אל אהליהם מבלי איחור ועיכוב הביאו את תרומת ה' למלאכת המשכן". אור החיים הק': "שיצאו כולם בזריזות להביא, ולא היה בהם אחד שנתעכב מחברו".

פסוק כ': הכבוד שנתנו בני ישראל למשה - העמק דבר: "מלפני משה - לשון זה 'מלפני', משמעו שהלכו כולם לאחוריהם... אבל כאן שדבר עם כל עדת בני ישראל נצרך להודיע שכולם נהגו בזה הכבוד והמעלה".

פסוק כ"ב: זריזותן של הנשים לפני האנשים - רמב"ן: "...ופרקו נזמיהן (הנשים) וטבעותיהן מיד ובאו תחילה, והאנשים אשר נמצאו להם הביאו עמהם, כי טעם 'על הנשים' - שהן היו שם בראשונה והאנשים נטפלו להן".

שבחם של בני ישראל שהביאו דברים יקרים - אור החיים הק': "ויסידר הכתוב התכשיטים שהביאו להראות חיבת הקודש מכל יקר ראתה עינם".

פסוק כ"ג: שבחם של בני ישראל שהביאו דברים נדירים - אור החיים הק' שם: "דברים שאינם בנמצאים זולת אצל, יגדל בעיניו יותר משיעור שווים... כי היו במדבר ואין שם בנמצא תכלת וארגמן...".

פסוק כ"ה: הנשים העשירות טוו בעצמן - העמק דבר: "שגם נשים עשירות אשר להן משרתות לטויה, טוו בידיהן לזכות במצוה ויביאו מטוה".

החכמה המיוחדת שבטוויית חוטי העזים - רש"י: "...היא היתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים טווין אותן".

פסוק כ"ז: התעצלותם של הנשיאים ותשובתם - רש"י.

פסוק כ"ט: הבאת התרומה לשם ה' - אברבנאל: "להגיד שכולם עשו נדבה ההיא לשמה - לעבוד השם ולקיים מצוותיו, לא לתכלית הוראה וגסות הרוח... כולם בלי ספק הביאו בני ישראל נדבה לה'... לשם ה' ולא לתכלית אחר".

פסוק ל': בני ישראל לא ידעו מי יעשה את המשכן - מדרש תנחומא (ויקהל ג): "כשירד משה, אמר להם לישראל: כך אמר לי הקב"ה לעשות לו משכן... אמרו לו: ומי יעשה כל זאת".

ההודעה לישראל על בחירתו של בצלאל כדי שיקבלוהו ברצון - ברכות נה ע"א: "אין מעמידין פרנס על הצבור אלא מדעתן".

פסוק ל"ד: הכשרון המיוחד של בצלאל להורות - אבן עזרא: "כי יש חכמים רבים שהם קשים להורות אחרים".

פרק ל"ז

א. איסוף התרומות (פסוקים א-ז) 28

וַיִּקְחוּ מִלְפָּנַי מֹשֶׁה אֶת כָּל הַתְּרוּמָה...

וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר" (פסוק ג)

מדוע כפלה התורה את המילה "בבקר" ואמרה "בבקר בבקר"?

התורה מלמדתנו שבני ישראל התלהבו מאד להביא תרומה ומיד משהאיר היום מיהרו להביא את נדבתם.

"וַיָּבֵאוּ כָּל הַחֲכָמִים... וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר

מְרִבִּים הָעָם לְהֵבִיא..." (פסוקים ד-ה)

נשיאת הלב ונדבת הרוח של בני ישראל היתה כה גדולה עד שהם הביאו הרבה יותר ממה שהיה צריך, ומשה נצרך להעביר קול במחנה שבני ישראל לא יביאו עוד תורמה.

בשעה זו ראו כולם את גודל נדבת ליבם של בני ישראל ורצונם לעשות את דבר ה'.

ב. פתיחה לעשיית המשכן

חכמי הלב עשו את המשכן כולו - את המבנה, את הכלים ואת כל חלקיהם - בדיוק כפי שצויה ה' את משה, כפי שנאמר בפרשה הבאה: "ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו בני ישראל את כל העבודה" (לט, מב).

חכמי הלב ידעו שבמשכן ה' עתידה השכינה לשרות, ועל כן היו מלאי חרדת קודש בשעה שעסקו בהכנת כל חלק וחלק במבנה המשכן.

יראת ה' זו שמלאה את לבם, הביאה אותם לעשות את המלאכה מתוך אחריות רבה, והם נהגו בזהירות רבה כדי שהכל יצא מתוקן, מדוייק ויפה.

חכמי הלב אף התפללו לה' במשך כל עבודתם שיתן להם שכל טוב לדעת לעשות את כל המלאכה בצורה הנכונה ביותר.

לצד היראה של חכמי הלב היתה להם כמובן גם שמחה גדולה בבניית בית ה'.

כאשר היו בעלי המלאכה משמיעים קול בעבודה, למשל כאשר דפקו בפטישים, הדבר גרם לבני ישראל התלהבות גדולה ורצון לתרום עוד לבניית המשכן.

חכמי הלב עשו קודם את המשכן עצמו - מבנהו, יריעותיו וקרשיו - ורק אחר כך את הכלים שהיו בתוך המשכן.

ג. עשיית יריעות המשכן (פסוקים יד-ט) 8

”וַיַּעֲשׂוּ כָּל חֶכֶם לֵב בַּעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת הַמִּשְׁכָּן

עֲשׂר יְרִיעֹת מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם” (פסוק ח)

אריגת היריעות מעשה חושב היתה מורכבת במיוחד, מפני שהיו בהן ציורים שונים משני הצדדים, ולכן דרשה דיוק וריכוז גדול.

”אֶרְךְ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֵמָה...” (פסוק ט)

גם לדברים היותר פשוטים, כמו אריגת יריעות של עשרים ושמונה אמה, נדרש מאמץ ודיוק רב. למרות המאמץ, עושי המלאכה עשו הכל בשמחה וברצון.

”וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן...” (פסוק יד)

יריעות העזים היו קשות יותר לאריגה, מפני ששערות העזים קשות יותר ואינן נוחות לעבודה. לכיסוי המשכן נדרשו אחת עשרה יריעות עזים והן היו ארוכות יותר בשתי אמות מיריעות התכלת. יריעות אלו היו פחות מהודרות מיריעות התכלת.

ד. עשיית הקרשים, האדנים והבריחים (פסוקים כ-לד) 80

"וַיַּעַשׂ אֶת הַקְרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן..." (פסוק כ)

חכמינו ז"ל לימדונו במדרש שקרשים אלו הוכנו מעצי שיטים שנטע יעקב כשירד למצרים. עצים אלו נטע יעקב במיוחד עבור קרשי המשכן וציוה את בניו לקחתם בשעה שיצאו ממצרים.

"עֲשֹׂר אַמֹּת אַרְבֵּי הַקְרָשׁ..." (פסוק כא)

חכמי הלב היו צריכים לדייק בעשיית כל קרש, שאורך כל הקרשים יהיה שווה, כדי שהקרשים יהיו מחוברים מלמטה בלי שום רווח, כפי שנאמר בהמשך (פסוק כט): "והיו תואמם מלמטה". בנוסף, מלאכת עשיית הקרשים לא היתה קלה, מפני שהקרשים היו ארוכים ורחבים.

למרות הקושי, חכמי הלב עשו 48 קרשים (כמפורט בפסוקים כא-ל): 20 בצד תימנה (דרום), 20 בצד צפון ו-8 בירכתיים בצד ים (מערב).

"וּלְיִרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עָשָׂה שְׁשֵׁה קְרָשִׁים" (פסוק כז)

בהכנת קרשים אלו כיוונו חכמי הלב לעשייתן בשביל המקום המקודש ביותר במשכן, הוא קודש הקדשים, בו היה ארון העדות.

"וְהָיוּ תּוֹאֲמָם מְלִמְטָה וַיַּחֲדוּ וַיְהִיו תְּמִים אֶל רֹאשׁוֹ"

אֶל הַטְּבַעַת הָאֶחָת..." (פסוק כט)

📖 "תואמם", "תמים" - מכוונים, מתאימים ומחוברים.

פסוק זה מלמד על כל הקרשים - שבראש כולם עשו טבעות. בעזרת טבעות אלו חיברו כל שני קרשים אחד לשני.

הקרשים במשכן היו מחוברים היטב מלמטה ומלמעלה, כדי שהמשכן יעמוד יציב ואיתן.

"וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֵצֵי שֹׁטִים חֲמֹשֶׁה..." (פסוק לא)

למרות כל החיבורים בין הקרשים שעשו חכמי הלב, כפי שנאמר בפסוקים הקודמים, עשו חכמי הלב גם בריחים, להעמיד את משכן ה' בצורה היציבה ביותר, כיאה למקום בו ישרה ה' את שכינתו.

"וַיַּעַשׂ אֶת הַבְּרִיחַ הַתִּיכָן לְבָרֶחַ בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים

מִן הַקְּצֵה אֶל הַקְּצֵה" (פסוק לג)

כאשר סיימו עושי המלאכה להכניס את הבריח לדופן הראשונה ראו נס ופלא - הבריח התכופף מעצמו ונכנס בחורים שהיו מוכנים עבורו בשאר הדפנות, מבלי שישבר.

"וְאֵת הַקְּרָשִׁים צָפָה זָהָב..." (פסוק לד)

כדי לצפות את הקרשים בזהב היו צריכים חכמי הלב לרדד (למעוך) את הזהב ולהכין ממנו פסים דקים באורך עשר אמות. במלאכה זו כיוונו החכמים להדר ולפאר את משכן ה'.

ה. עשיית הפרוכת, המסך ועמודיהם (פסוקים לה-לח) 88

”וַיַּעַשׂ אֶת הַפְּרוּכֹת הַכֹּלֵת וְאֶרְגָּמֶן וְתוֹלַעַת שָׁנִי

וְיָשׁ מְשֻׁזָּר מַעֲשֵׂה חֵשֶׁב...” (פסוק לה)

מי שעשה את הפרוכת ידע את חשיבותה, שנועדה להבדיל בין הקודש לקודש הקדשים.

”וַיַּעַשׂ מִסָּךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל...” (פסוק לו)

עשיית המסך היתה סיום שלב מרכזי במלאכת המשכן - גמר עשיית מבנה המשכן.

”וְיָאֵת עֲמוּדָיו חֲמֹשֶׁה... וְצִפָּה רְאִישֵׁיהֶם וְחֲשִׁיקֵיהֶם זָהָב...” (פסוק לח)

עמודי המסך היו שונים מכל עמודי המשכן והחצר, בכך שהיו להם חישוקים מזהב לנוי ויופי, וכן ראשיהם היו מצופים זהב.

מקורות פרק ל"ו

פסוק א': השתתפותם של בצלאל ואהליאב במלאכה - אבן עזרא.

פסוק ב': ה' נתן חכמה לחכמים – מדרש תנחומא (ויקהל ב): "שאיין הקב"ה ממלא חכמה אלא למי שיש בו כבר".

הרצון העז של החכמים - אלשיך הק': "כי אשר היתה חכמה בלבו... היה מתעורר שלבו היה נושא את גופו קל כנשר להתקרב אל המלאכה".

פסוק ג': בני ישראל רצו להביא תרומה גם בשאר הימים - על פי אור החיים הק'.

פסוק ח': יראת השמים של חכמי הלב - על פי בעל הטורים שהזכרנו בפסוק י'.

כוונת חכמי הלב בעשיית היריעות וכלי המשכן - על פי המלבי"ם (כה, ג-ד): "כי הם יבינו על מה ירמזו הבגדים האלה ויעשום בכוונה שתחול עליהם הקדושה המיוחדת אליהם".

פתיחה לעשיית המשכן:

עשיית כל פרטי המשכן כפי שציוה ה' - כך עולה מהפסוקים, וכך ביטא זאת רבי אברהם סבע, בעל צרור המור: "להורות ולהודיע שעשו כל הכלים כל אחד כתבניתו וכשלימותו, כפי מה שאמר למשה בסיני בלי תוספת ומגרעת".

תפילתם של חכמי הלב - מאור ושמש (סוף פרשת ויקהל): "ומפני זה היתה כל עבודתם וכל עשייתם בעבודת ה' לבקש מלפניו ית' שהוא יתן להם מדע והשכל לדעת לעשות את כל אשר ציוה ה'".

השפעת עבודת החכמים על בני ישראל - מאור ושמש: "שכשאלו היו עסוקים בעבודה והיו מקישים במקבות ובכלי מלאכתם, היה נכנס תבערת יקוד אהבה ונדבה בלב עם בני ישראל להביא עוד יותר ויותר...".

פסוק כ': קרשי המשכן היו מהעצים שנטע יעקב - רש"י (כה, טו).

פסוקים כ"ט-ל"א: בניית המשכן בצורה יציבה ואיתנה - על פי רלב"ג בפרשת תרומה: "שמצוה מן המובחר לחזק את הבנין ולרומם אותו... ולזה נחוייב לכבדו מהוננו ושהוא יהיה בתכלית הגדולה והכבוד, ולזה נעשה זה המקדש ביופי ונוי וטוב התיקון".

פסוק ל"ג: הנס בבריח התיכון - ילקוט שמעוני (רמז כו): "והבריח התיכון בתוך הקרשים - בנס היה עומד".

פסוק ל"ה: עשיית הפרוכת תוך ידיעת חשיבותה - על פי המלבי"ם הנזכר לעיל (פסוק ח).

פרק ל"ז

א. עשיית ארון העדות, הכפורת והכרובים (פסוקים א-ט) פס

"וַיַּעַשׂ בַּצִּלָּאֵל אֶת הָאָרֶן עֵצֵי שִׁטִּים..." (פסוק א)

מדוע נזכר שמו של בצלאל דווקא בעשיית הארון?

הארון היה הכלי הקדוש ביותר במשכן ובו היו לוחות הברית, ומפני חשיבותו המיוחדת של הארון, בצלאל עצמו עשהו. ודווקא בצלאל בנה את ארון העדות, מפני גדולתו ויראתו ה' המיוחדת שבו. בצלאל דאג לכך שמידות הארון, הזר, הטבעות והבדים - הכל יעשה בדיוק כפי שציווהו משה.

"וַיַּעַשׂ כִּפְרֵת זָהָב טָהוֹר... וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרָבִים זָהָב..." (פסוקים ו-ז)

בעשיית הכפורת והכרובים כיוון בצלאל להכין מקום מיוחד ממנו ידבר ה' אל משה ויצווה אותו את אשר יאמר לבני ישראל.

ב. עשיית השולחן (פסוקים י-טז) 𐤁

”וַיַּעַשׂ אֶת הַשְּׁלֶחָן עֲצֵי שֹׁטִים...” (פסוק י)

עשיית השולחן היתה מורכבת בגלל החלקים הרבים שהיו בו, חלקים גדולים וקטנים: רגלים, מסגרת, זר, קערות, מנקיות (עמודים) וקשוות (קנים שעליהם הניחו את הקערות).

למרות מבנהו המורכב, עשו חכמי הלב את השולחן בצורה מדוייקת, ובזמן בנייתו כיוונו שעל שולחן זה יערכו הכהנים לחם לפני ה'.

"וַיַּעַשׂ אֶת הַמְּנֹרָה זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה עָשָׂה אֶת הַמְּנֹרָה..." (פסוק יז)

📖 "מקשה" - מלשון הקשה בפטיש.

עשיית המנורה היתה מהדברים הקשים והמסובכים ביותר במשכן, ומספר סיבות גרמו לכך:

(א) המנורה היתה עשויה מזהב בלבד בלי שום עץ, ועבודה בזהב קשה הרבה יותר מעבודה בעץ.

(ב) המנורה היתה עשויה מגוש אחד של זהב, ולא הורכבה מחלקים שונים. האומנים הקישו על הזהב וממנו בנו ופיתחו את כל המנורה.

(ג) את המנורה עיטרו גביעים, כפתורים ופרחים, שהכנתם דרשה עדינות, סבלנות וחכמה רבה.

על אף הקשיים הצליחו חכמי הלב לעשות את המנורה בדיוק כפי שציוה ה', מכח החכמה, הדעת והתבונה שה' מילא אותם. חכמי הלב השקיעו מאמץ רב בבניית המנורה שתאיר לפני ה' לכבוד ולתפארת, והקדוש ברוך הוא סייע בידם להצליח להשלימה כראוי, לכל חלקיה.

ד. עשיית מזבח הקטורת, שמן המשחה והקטורת (פס' כה-כט) פס

"ויעש את מזבח הקטורת עצי שטים... ממנו היו קרנתיו" (פסוק כה)

עושי מזבח הקטורת תכננו את עשיית לוחות העץ באופן שיספיקו גם לקרנות המזבח, שגם הן היו חלק בלתי נפרד מהמזבח.

"ויעש את שמן המשחה קדש

ואת קטורת הסמים טהור..." (פסוק כט)

חכמי הלב שהכינו את הקטרת כווננו שיקטירו אותה על מזבח הזהב והיא תנעים בריחה המעולה את המשכן.

מקורות לפרק ל"ז

פסוק א': עשיית הארון בידי בצלאל מחמת קדושת הארון - מדרש תנחומא: "אין אתה מוצא

באחד מכל כלי המשכן שעשה שם בצלאל כלום אלא בארון... ולמה פירש בארון מלאכתו בלבד ועשאו בידו? בשביל ששם צילו של הקב"ה..."

עשיית הארון בידי בצלאל מחמת גדולת בצלאל ויראת ה' שבו - ספורנו (וראה גם בבעל הטורים).

פסוק ו': עשיית הכפורת והכרובים בכונה - על פי מדרש תנחומא על פסוק א'. וראה מלבי"ם (כח, ג-ד).

פסוק י"ז: חכמי הלב השקיעו מאמץ רב בבניית המנורה וה' סייע להם להצליח להשלימה כראוי - על פי המהר"ל בגור אריה על התורה (תחילת פרשת בהעלותך).

פרק ל"ח

א. עשיית מזבח העולה (פסוקים א-ז) פס

"וַיַּעַשׂ אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אָרְכּוֹ..." (פסוק א)

עשיית מזבח העולה היתה מורכבת, משום מידותיו הגדולות: אורכו היה חמש אמות (פי חמשה ממזבח הקטורת), רוחבו חמש אמות וקומתו שלוש אמות (פי שלושה ממזבח הקטורת).

מזבח זה היה הרבה יותר כבד ממזבח הזהב, ובגלל מידותיו גם עבודת הציפוי שלו היתה מורכבת יותר.

יתרה מזאת - למזבח זה נוספו חלקים רבים שלא היו במזבח הזהב: כרכוב, רשת, סירות, יעים, מזרקות, מזלגות ומחתות.

חכמי הלב עשו את מזבח הנחושת בחריצות ובמסירות, שכן הם ידעו שמזבח זה עתיד לכפר על ישראל, ושבני ישראל עתידים להקריב עליו קרבנות ולשוב בתשובה שלמה על חטאיהם.

ב. עשיית הכיור (פסוק ח) 80

”וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת” (פסוק ח)

תפקיד הכיור היה להכשיר את הכהנים לעבודה. עושי הכיור ידעו שבלא התקדשות במי הכיור לא יוכלו הכהנים לעשות שום עבודה - לא להדליק נרות במנורה, לא לערוך לחם על השולחן, לא להקטיר קטורת על מזבח הקטורת ולא להקריב קרבנות על מזבח העולה, וכיוונו בעשייתו לשם הכשרת הכהנים לעבודתם.

”בְּמִרְאֵת הַצַּבָּאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פָתַח אֱהֵל מוֹעֵד”

📖 "צבאות", "צבאו" - התאספו.

הנשים הן שצבאו על פתח אוהל מועד, כדי להביא את תכשיטיהן לעשיית הכיור.

חכמינו ראו בפסוק זה שבח גדול של הנשים. מהו?

השבח הוא שהנשים הביאו דבר היקר להן מאד - מראות מנחושת משובחת ויפה, שבהן היו רגילות להתקשט.

הנשים בנדבת לבן ויתרו על מראות אלו והביאום מרצונן למשכן.

הנשים כל כך שמחו בנתינה זו עד שנאספו בקבוצות גדולות ובאו אל עושי המלאכה לתת את מראותיהן, כדי שבהן יעשה הכיור ובאמצעותן יתקדשו הכהנים ויוכלו לעבוד במשכן.

ג. עשיית החצר והקלעים (פסוקים ט-כ) 50

”וַיַּעַשׂ אֶת הַחֲצֵר... קִלְעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בְּאֵמָה...
וְלִפְאֵת צָפוֹן מֵאָה בְּאֵמָה... וְלִפְאֵת יָם קִלְעִים חֲמִשִּׁים בְּאֵמָה...
וְלִפְאֵת קִדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אֵמָה” (פסוקים ט-יג)

את הקלעים הכינו מחוטי שש (פשתן) שטוו ושזרו.
למלאכה זו היתה דרושה סבלנות רבה. מדובר היה בטווייה של החוטים וקליעתם לרשתות גדולות מאד - מאה אמה אורך וחמשים אמה רוחב.
עושי מלאכה זו ידעו שקלעים אלו יהיו לכבוד ולמחיצה בין המשכן למחנה, וגם יגנו על המשכן מרוחות המדבר ובזכותן יעמוד המשכן יציב ואיתן וגם יהיה נקי מאבק וחול.

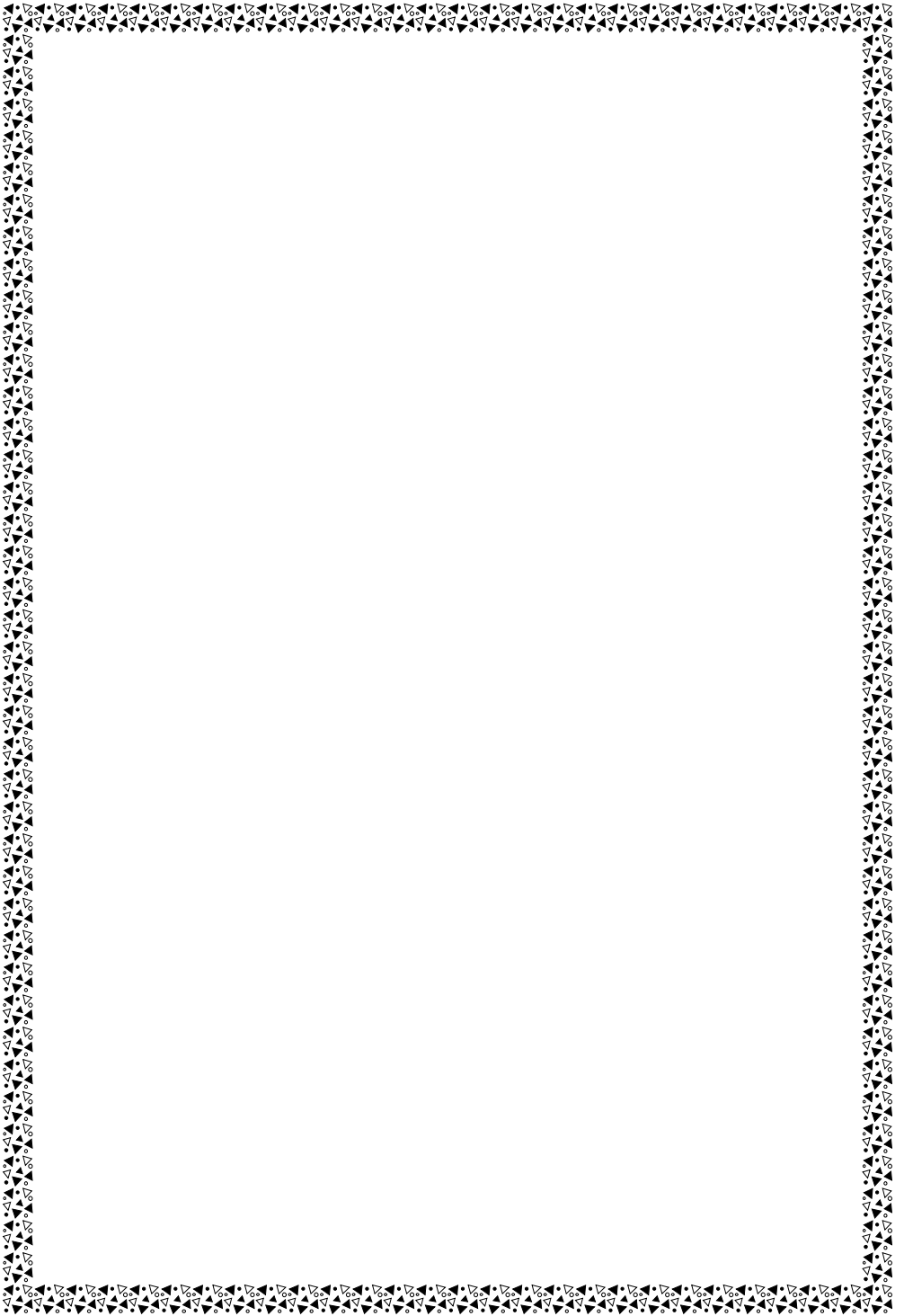
מקורות לפרק ל"ח

פסוק ח': שבחן של הנשים שהביאו דבר יקר וחביב עליהן - רש"י: "בנות ישראל היו בידן מראות שרואות בהן כשהן מתקשטות ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן".
רמב"ן: "והיה נחושת המראות נחשת קלל וממורט (חלק) ויפה מאד".
שמחת הנשים בנדבת המראות - רמב"ן: "והן קבלו כן עליהם בשמחה".
התאספותן בקבוצות - רמב"ן: "והנשים בראותן כן נאספות ובאות צבאות צבאות לתת כולן מראותיהן להעשות בהן כל הכיור וכנו".

פרשת פקודי

תוכן העניינים:

פרק ל"ח	סיכום נדבות בני ישראל	27
פרק ל"ט	פתיחה לעשיית בגדי הכהונה	29
	עשיית בגדי אהרן	30
	עשיית האפוד	30
	עשיית החושן	32
	עשיית המעיל ושאר הבגדים	34
	עשיית הציץ	35
	הבשורה על סיום מלאכת המשכן	36
	הבאת המשכן על כל חלקיו למשה	37
פרק מ'	ציווי ה' למשה להקים את המשכן ולקדשו	39
	משה מקים את המשכן	40

המשך פרק ל"ח

סכום נדבות בני ישראל (פסוקים כא-לא) 80

”אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת

אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה...” (פסוק כא)

📖 "פקודי" - מנין, מספר.

מדוע נקרא המשכן "משכן העדות"?

על לוחות העדות שהיו בארון היו כתובים עשרת הדברות, והם היו הדבר החשוב ביותר במשכן. משום כך נקרא המשכן על שםם. חכמינו הוסיפו ואמרו שהמשכן נקרא "משכן העדות" מפני שהוא עדות לבני ישראל שהקדוש ברוך הוא סלח להם על חטא העגל, ולמרות שחטאו ה' שוכן בתוכם.

בפסוקים כ"ד-כ"ט התורה עושה חשבון של כמות הזהב, הכסף והנחושת שהתנדבו בני ישראל למשכן.

בפסוקים מופיע מנין ככרות הזהב, הכסף והנחושת שהתנדבו בני ישראל. סכום **ככרות הזהב** היה עשרים ותשע, ושבע מאות ושלושים שקלים, סכום **ככרות הכסף** היה מאה, ושבע מאות חמישים ושבעה שקלים וסכום **ככרות הנחושת** היה שבעים, ואלפיים וארבע מאות שקלים. בכל ככר יש שלושת אלפים שקלים, ויוצא שבני ישראל התנדבו מאות אלפי שקלי זהב, כסף ונחושת.

כמות גדולה זו מלמדת על צדקותם הגדולה של בני ישראל, שנידבו למשכן ברוחב לב, בשמחה גדולה וברצון טוב.

מקורות לסוף פרק ל"ח

פסוק כ"א: המשכן נקרא "משכן העדות" בגלל ששם היו לוחות העדות - אבן עזרא: "ופירש

למה נקרא 'משכן' (העדות), בעבור הארון ששם לוחות העדות".

המשכן נקרא משכן העדות לעדות שה' סלח לבניו על חטא העגל - רש"י: "עדות

לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם".

פרק ל"ט

פתיחה לעשיית בגדי הכהונה

כמו שחכמי הלב עשו את המשכן וכליו בדיוק כפי שציוה ה', כפי שמדגישה התורה פעמים רבות, כך עשו חכמי הלב גם את בגדי אהרן בדיוק לפי ציווי ה'.

חכמי הלב ידעו שבגדים אלו הם בגדי קודש, שנועדו לאהרן ולבניו לשרת לפני ה', ולכן עשו אותם באחריות רבה וברצינות, ומצד שני אף היו מלאי שמחה על זכותם להכין בגדי קודש אלו.

חכמי הלב נזהרו שכל עשייתם תצא מתוקנת ומדויקת וברוב פאר והדר. הם אף התפללו בעבודתם שה' יתן להם שכל טוב לדעת לעשות את הכל בצורה הטובה ביותר.

א. עשיית בגדי אהרן (פסוקים א-לא) פה

עשיית האפוד (פסוקים א-ז):

”וַיַּעַשׂ אֶת הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן

וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֶשֶׁת מִשְׁזָר” (פסוק ב)

האפוד נעשה מחוטים בצבעים שונים ליופי ולתפארת, משום שבבגד זה עתיד אהרן הכהן לשרת לפני ה'.

”וַיִּרְקְעוּ אֶת פְּחֵי הַזָּהָב וְקִצְצָן פְּתִילִם...” (פסוק ג)

📖 "וירקעו" - מעכו.

התורה סיפרה כיצד הכינו את חוטי הזהב, מפני שבהכנתם היה פלא גדול - עשיית חוטים דקים מזהב שהוא גס ועבה, דבר שלא נשמע כמותו מעולם.

”וַחֲשַׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו, מִמָּנוּ הוּא פִּמְעֵשָׂהוּ...” (פסוק ה)

החשב היה החגורה של האפוד. הוא נארג יחד עם האפוד ולא בנפרד.

”כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה”

משפט זה חוזר בסוף עשיית כל בגד ובגד, ללמדנו עד כמה גדולה היתה יראת ה' של חכמי הלב, שעשו הכל כאשר ציוה ה' את משה. חכמי הלב גם התכוונו בשעת עשיית הבגדים שיעשו אותם לשם המצוה, ואף אמרו בפיהם: ”הרי אנו עושים דבר זה כאשר ציוה ה' את משה”.

"וַיַּעֲשׂוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם מִסִּבַּת מִשְׁבַּצַּת זָהָב

מִפְתַּחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (פסוק ו)

📖 "פתוחי חותם" - חקוקים.

מלאכה זו היתה קשה בגלל הדיוק שנדרש בעשיית המשבצות לפי גודל האבנים ובגלל שאבני שהם הן חזקות מאד וחקיקה בהן קשה.

בעת החקיקה של שמות בני ישראל על שתי אבני שהם היקרות למדו חכמי הלב עד כמה גדולה החיבה של ה' לבני ישראל.

"וַיִּשֶׂם אֹתָם עַל פְּתַח הָאֹפֶד

אַבְנֵי זָפְרוֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל..." (פסוק ז)

כאשר שמו חכמי הלב את אבני שהם על כתפות האפוד, הם התכוונו שעל ידם יזכיר הכהן הגדול את שמות בני ישראל לפני ה' לטובה.

עשיית החושן (פסוקים ח-כא):

"וַיַּעַשׂ אֶת הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב..." (פסוק ח)

כמו בפרוכת וביריעות בהם השקיעו חכמי הלב מחשבה ומאמץ בעשיית ציורים שונים משני הצדדים, כך גם בחושן השקיעו חכמי הלב בעשייתו מעשה חושב - ציורים שונים משני צידי החושן.

"וַיִּמְלְאוּ בוֹ אַרְבַּעַת טוּרֵי אֲבָנִים..." (פסוק י)

בכל טור שמו האומנים שלוש אבנים יקרות, ובסך הכל שתיים עשרה אבנים.

"וְהָאֲבָנִים עַל שְׁמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שְׁתִּים עֲשָׂרָה עַל שְׁמַתָּם

פְּתוּחֵי חֶתֶם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ..." (פסוק יד)

בעת חקיקת שמות השבטים על כל אבן בנפרד למדו חכמי הלב עד כמה גדולה אהבתנו של הקדוש ברוך הוא לכל שבט ושבט.

"וַיַּעֲשׂוּ עַל הַחֹשֶׁן שְׁרָשֶׁרֶת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֶבֶת..." (פסוק טו)

"וַיִּרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטְּבַעְתּוֹ אֶל טְבַעַת הָאֶפֶד בְּפִתְלֵי תְּכֵלֶת

לְהִיט עַל חֶשֶׁב הָאֶפֶד וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד

כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (פסוק כא)

📖 "יזח" - יזז.

כפי שלמדנו בפרשת תרומה, האומנים חיברו את החושן אל האפוד בשני חיבורים:

האחד - מלמעלה: משני צדי החושן למעלה היו שתי טבעות זהב, שהושחלו בהן שתי שרשראות זהב. הקצוות של השרשראות חוזקו על ידי טבעת אל כתפות האפוד.

השני - מלמטה: משני צדי החושן למטה, היו שתי טבעות. בטבעות אלו הושחל פתיל תכלת, שחיבר אותן עם טבעות האפוד שמאחור. חכמי הלב היו יראי ה' וחיברו את החושן היטב אל האפוד, מלמעלה ומלמטה, בדיוק כפי שציוה ה', כדי שהחושן לא יזוז או יתנדנד.

במשך עבודתם כיוונו החכמים, שהחושן ושמות בני ישראל יהיו קבועים על לבו של אהרן ולא יזוז משם, כדי שיזכירם תמיד לפני ה' לטובה.

האורים והתומים - קלף עליו נכתב שם ה' המפורש שדרכו היה הכהן הגדול שואל את שאלותיו לפני ה' - שהונחו בתוך כפלי החושן היו סוד שנתן ה' למשה והוא לבדו עשאהם בקדושה, ושום אומן לא השתתף בכתיבתם. לכן הם אינם נזכרים בפסוקים אלו.

עשיית המעיל (פסוקים כב-כו):

”וַיַּעַשׂ אֶת מַעֲיַל הָאֵפֹד מֵעֵשֶׂה אֲרָג כָּלִיל תְּכֵלֶת” (פסוק כב)

האומנים ארגו את המעיל מחוטי תכלת בלבד. צבע התכלת היה דומה לשמים ולים.

”וּפִי הַמַּעֲיַל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַחְרָא”

שָׁפָה לְפִיו סָבִיב לֹא יִקְרָע” (פסוק כג)

כיון שהכהן הגדול מוזהר ללבוש את המעיל בלי לקרוע את פתח הצוואר שלו, נזהרו האומנים לארוג את פתח הצוואר כראוי באופן שיהיה מספיק חזק ולא יקרע.

”וַיַּעַשׂוּ פְּעֻמֵי זָהָב טָהוֹר... פְּעֻמֵּי זָהָב טָהוֹר...”

עַל שׁוֹלֵי הַמַּעֲיַל סָבִיב לְשָׂרֵת...” (פסוקים כה-כו)

הפעמונים שימשו מעין בקשת רשות לפני כניסת הכהן הגדול אל הקודש.

שאר הבגדים (פסוקים כז-כט):

(כתונת, מצנפת, מכנסיים ואבנט - בגדי כהן הדיוט)

"וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפְּתִיחַ שֵׁשׁ... וְאֶת הַמְּצַנֶּפֶת שֵׁשׁ וְאֶת פְּאֵרֵי

הַמְּגַבֵּעַת שֵׁשׁ וְאֶת מְכַנְסֵי הַבַּד שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר" (פסוקים כז-כח)

בפסוק זה מוזכרים שלושה בגדים - כתונת, מצנפת (מגבעת) ומכנסיים. את שלושת הבגדים הללו טוו מחוטי שש (פשתן) לבן. למרות שלא היו בבגדים אלו חוטי זהב, תכלת וארגמן, הקפידו עושי המלאכה לעשותם נאים.

"וְאֶת הָאֲבֵנֹת שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר

וְתַכְלֵת וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי... " (פסוק כט)

חכמינו נחלקו בהסבר פסוק זה: יש אומרים שרק האבנט של הכהן הגדול היה עשוי מחוטי שש, תכלת וארגמן ותולעת שני, אבל אבנטים של בני אהרן היה עשוי מחוטי שש בלבד. ויש אומרים שגם האבנט של בני אהרן היה עשוי מחוטי שש, תכלת וארגמן ותולעת שני.

עשיית הציץ (פסוקים ל-לא):

"וַיַּעֲשׂוּ אֶת צִיץ נֹזֵר הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר" (פסוק ל)

📖 "נזר" - כתר.

הציץ נקרא נזר מפני שהיה על ראשו של הכהן הגדול כמו כתר למלך, והוא סימן לגדולת הכהן הגדול, שהיה עבד ה' ומשרתו. בעשיית הציץ השתתפו כל חכמי הלב מפני חשיבותו וקדושתו, זאת בשונה משאר הבגדים, בהם היה מספיק אומן אחראי אחד.

בעשיית הציץ כיוונו חכמי הלב שעל ידו יכפר ה' לבני ישראל על חטאיהם.

"וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַה'"

"פתוחי" - חקיקה.

כתיבת המילים "קדש לה'" לא נכתבה בכתב רגיל, אלא נעשתה על ידי חקיקה בזהב, באופן שלא ימחק לעולם.

ב. הבשורה על סיום מלאכת המשכן (פסוק לב) 88

”וּתְכַל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד” (פסוק לב)

📖 "ותכל" - נגמרה.

חכמינו ז"ל למדונו שמלאכת המשכן כולה הסתיימה ביום כ"ה בכסלו. לפי זה בניית המשכן בידי האומנים ארכה כחודשיים וחצי (חצי תשרי, חשון וכסלו).

”וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ”

מדוע נאמר שבני ישראל היו שותפים במלאכה, הרי רק חכמי הלב עסקו במלאכה?

באמת כולם היו שותפים במלאכה - חלק נידבו את החומרים וחלק היו שותפים בבניה מהחומרים שהביא העם. בני ישראל עשו את כל המלאכה בשלמות ובדיוק רב, כפי שציוה ה'. הם עשו את העבודה בחשק ובשמחה רבה, הכל לשם ה'.

ג. הבאת המשכן על כל חלקיו למשה (פסוקים לג-מג) 88

”וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה...” (פסוק לג)

התורה מפרטת - מפסוק זה עד פסוק מ"א - את כל חלקי המשכן וכליו שהביאו האומנים.

כל אומן הביא את הדבר שבנה אל אוהלו של משה.

ומדוע הביאו אל משה?

כדי שמשה יבדוק כל אחד מהדברים שבנו ויראה אם עשו אותם כראוי, כפי שציוה ה'.

האומנים שמחו להביא אל משה את מעשה ידיהם ולהראות לו את אשר הכינו לכבוד ה'.

”וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ

כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּן עֲשׂוֹ” (פסוק מג)

משה התבונן בכל חלקי המשכן וכליו והתפעל מאד מהעבודה של חכמי הלב.

הוא ראה שהם עשו כל דבר בצורה מדויקת להפליא, כל פרט ופרט כפי שציוה ה', ולא שכחו דבר, גם מהדברים שעשייתם היתה קשה ומורכבת.

”וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה”

משה ברך את בני ישראל בשמחה ובאהבה, וכך אמר: ”יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם”.

מקורות לפרק ל"ט

פסוק ג': הפלא בעשיית חוטי הזהב - רמב"ן: "ויתכן שספר בכאן המחשבה שחדשו בחוטי הזהב, כי היה תמוה בעיניהם להיות זהב טווי ושזור כאשר יעשו בצמר ובפשתים, כי לא נשמע עד היום ההוא לעשות כן".

פסוק ה': יראת ה' של האומנים - בעל הטורים: "חכמי לב אשר' - בגימטריא 'יראת', מי שמלא יראת ה'".

הכוונה בעשייה לשם המצוה - על פי המלבי"ם (כח, ג-ד): "...וחכמי לב אלה יעשו את בגדי אהרן לקדשו, כי הם יבינו על מה ירמזו הבגדים האלה ויעשו ככוונה שתחול עליהם הקדושה המיוחדת אליהם".

האמירה בפה לשם המצוה - אור החיים הק': "שהיו אומרים (חכמי הלב) בשעת המלאכה: 'הרי אנו עושים דבר זה (בגד זה) כאשר צוה ה' את משה'".

פסוק כ"א: משה לבדו התעסק באורים ותומים - רמב"ן (כח, ל): "כי לא היו מעשה אומן, ולא היה לאומנים ולא לקהל ישראל בהם מעשה ולא נדבה כלל, אבל הם סוד מסור למשה מפי הגבורה והוא כתבם בקדושה".

פסוק כ"ח: המגבעות היו עשויות בפאר - פשט הפסוק וכפירוש רש"י: "תפארת המגבעות - המגבעות המפוארים".

פסוק כ"ט: המחלוקת בחוטים של האבנט - מובאת ברשב"ם.

פסוק ל': "נזר" פירושו כתר - אונקלוס: "כלילא" (כתר).

השתתפות כל חכמי הלב בעשיית הציץ - העמק דבר: "...ומשום הכי כתיב מהחל עד כלה בלשון רבים ("ויעשו", "ויכתבו"), שהשתדלו כל האומנים לשלוח בו אצבע (ליטול חלק בהכנתו - מפני חביבותו)".

פסוק ל"ב: סיום בניית המשכן בכ"ה בכסלו - במדבר רבה (יג, ב).

כל בני ישראל היו שותפים בבניה - ספורנו: "הפעולה כולה על שלימותה נעשתה על ידי כל ישראל, כי קצת התנדבו ממון וקצתם עשו המלאכה בנדבת לבם לעשות רצון קונם".

עשיית המלאכה בשלמות - "כן עשו" - לא פחות ולא יותר.

עשיית המלאכה בחשק - אור החיים הק': "על דרך אומרנו 'נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה', כי עשו כל העבודה חשוקה וכלילת יופי".

פסוק ל"ג: כל אומן הביא את מלאכתו למשה - שמות רבה (נב, ד): "נטלו כל אחד ואחד מלאכתו ובאו להם אצל משה, ואומרים: הרי קרשים, הרי בריחין".

השמחה של האומנים במעשה ידיהם - על פי אברבנאל: "ומפני זה זכר הכתוב כאן כל הכלים שהביאו לפניו אחד לאחד בסדרם כפי הנחתם, כדי שיראה חכמתם במלאכה ההיא ושלא שגו בהם כלל".

פסוק מ"ג: התפעלותו של משה מן המלאכה - אברבנאל: "אבל ראה אותה אחרי הגמרה (סיום), ותמה מאד איך הם ולא אחד מהם לא שגג בדברים ההמה שעשו ולא שכחו מה שציוה להם בו, דבר המורה על רוב חכמתם וזריזותם לעבודת ה'".
נוסח ברכת משה לישראל - רש"י.

פרק מ'

א. ציווי ה' למשה להקים את המשכן ולקדשו (פסוקים א-טו) ע

”בַּיּוֹם הַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֲדָשׁ

תָּקִים אֶת מִשְׁכַּן אֱהֵל מוֹעֵד” (פסוק ב)

ה' ציוה את משה להקים את המשכן בראש חודש ניסן. בני ישראל רצו מאד שהמשכן יוקם מיד כשנסתיימה בנייתו, בכ"ה בכסלו, והם התפלאו שהקמתו התעכבה מספר חודשים. אולם ה' אמר למשה שימתין לחודש מיוחד המתאים להשראת השכינה, חודש ניסן - בו יצאו בני ישראל ממצרים, וליום מיוחד המתאים להשראת השכינה - היום הראשון של ניסן (ראש חודש), שבו נולד יצחק.

מדוע ציוה ה' דווקא את משה להקים את המשכן ולא אדם אחר?

ה' ציוה דווקא את משה להקים את המשכן מפני שמלאכה זו היתה החשובה והקשה ביותר - היא היתה הסיום וההשלמה של הכל. עיקר המלאכה היתה קידוש המשכן על ידי משיחת כל חלקיו וכליו ומשיחת אהרן ובניו. בנוסף, היתה דרושה גבורה מיוחדת להקים את המשכן מפני כובדם הגדול של הקרשים, ורק משה היה מסוגל להקימם.

”וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ בֵּין עֲשֵׂה” (פסוק טז)

התורה מדגישה שמשה עשה הכל כפי שציווהו ה'. הוא הזדרז לעשות את המלאכה ועשה אותה באהבה ובשמחה וגם ביראה ובכבוד ראש.

ב. משה מקים את המשכן (פסוקים טו-לח) 80

"וַיִּקַּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן

וַיִּתֵּן אֶת אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת קַרְשָׁיו..." (פסוק יח)

"וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן..." (פסוק יט)

משה התאמץ בנתינת האדנים והעמדת הקרשים שהיו כבדים מאד. גם מלאכת פריסת היריעות היתה קשה, כיון שהיו כבדות וגם ארוכות מאד (ארבעים אמה אורכן ועשרים ושמונה אמה רוחבן). בעבודתו זו הכין משה את המקום שבו תשרה השכינה.

"וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֶל הָאָרֶץ..." (פסוק כ)

"וַיָּבֵא אֶת הָאָרֶץ אֶל הַמִּשְׁכָּן

וַיִּשֶׂם אֶת פְּרֻכַת הַמִּסָּדָה..." (פסוק כא)

בבניית קודש הקדשים הכין משה את המקום הקדוש ביותר במשכן כולו, שממנו יצווה ה' לבני ישראל את המצוות והחוקים. כאשר שם משה את הפרוכת הוא קידש את מקום הארון והבדילו מכל שאר המשכן.

"וַיִּתֵּן אֶת הַשְּׁלֶחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד..." (פסוק כב)

"וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֲרֹךְ לֶחֶם לִפְנֵי ה'..." (פסוק כג)

"וַיִּשֶׂם אֶת הַמִּנְרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד..." (פסוק כד)

"וַיַּעַל הַנֵּר לִפְנֵי ה'..." (פסוק כה)

"וַיִּשֶׂם אֶת מִזְבַּח הַזֹּהֵב בְּאֹהֶל מוֹעֵד..." (פסוק כו)

"וַיִּקְטֹר עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים..." (פסוק כז)

משה לא עשה פעולות אלו כאשר הכניס את הכלים, שהרי עדיין לא נגמרה הקמת המשכן ועדיין לא התקדשו המשכן והכלים במשיחה, אלא משה שם את הכלים והכינם כדי שישרתו בהם לאחר הקמת המשכן ומשיחתו: השולחן - כדי שיערכו עליו את לחם הפנים, המנורה - להאיר את בית ה', הקטורת - לעשות ריח טוב לכבוד המלך ה' השוכן במשכן וכדו', הכל לאחר הקמת המשכן ומשיחתו.

"וַיִּשֶׂם אֶת מִסַּךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן" (פסוק כח)

בנתינת המסך על פתח המשכן קידש משה והבדיל את אהל מועד מחצר המשכן.

"וַיָּאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שֶׁם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד..." (פסוק כט)

בנתינת מזבח העולה בפתח המשכן, הכין משה מזבח זה לכפרה על בני ישראל בהבאת קרבנותיהם.

"וַיִּשֶׂם אֶת הַכִּיֹּר בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ

וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרַחֲצָה" (פסוק ל)

בנתינת הכיור בין אהל מועד ובין מזבח הנחושת הכין משה את הכיור ששימש לטהרת אהרן ובניו הכהנים לקראת עבודתם.

"וַרְחֲצוּ מַמְנוּ מִשֶּׁה וְאֶהְרָן וּבְנָיו..." (פסוק לא)

למרות שמשה לא היה כהן, ביום הקמת המשכן אף הוא קידש ידיו ורגליו מן הכיור ביחד עם אהרן ובניו.

”וַיִּקַּם אֶת הַחֲצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ

וַיִּתֵּן אֶת מַסְדָּה שְׁעַר הַחֲצֵר” (פסוק לג)

קלעי החצר והעמודים היו הדברים החיצוניים והפחות חשובים. אף על פי כן לא השרה ה' את שכינתו במשכן עד שסיים משה להקים את החצר והמסך.

”וַיִּכַּל מֹשֶׁה אֶת הַמִּלְאָכָה”

במשך הזמן בו הוקם המשכן עמדו בני ישראל וצפו במעשיו של משה. הם זכרו את התהליך הארוך שעברו מיציאת מצרים ועד רגע זה: על הים הם עמדו ושרו: ”מקדש ה' כוננו ידך”, לאחר שירד משה מן ההר ביום הכיפורים הם שמעו על התרומה למשכן והזדרזו להביא בשמחה כל דבר יקר וחביב שבידם, חודשיים וחצי הם המתינו לבנייתו ולאחר שגמרו האומנים את מלאכתם חיכו כשלושה חודשים נוספים עד היום הגדול - יום א' בניסן.

”וַיִּכֶס הָעֲנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד

וַיִּכְבֹּד ה' מִלְּאָה אֶת הַמִּשְׁכָּן” (פסוק לד)

ביום זה קיים ה' את אשר אמר למשה בפרשת תצוה (כט, מה): ”ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלקים”.

ביום זה הראה ה' את אהבתו הגדולה לעמו ישראל, ובא לשכון בתוכם כאב הבא לדור עם בניו. בכך קיים ה' את הבטחתו שישירה

שכינתו רק בקרב בני ישראל ולא בקרב אומה אחרת, כפי שביקש משה בפרשת כי תשא (לג, טז): "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה".

ביום זה היתה שמחה לפני ה' כיום שנבראו בו השמים והארץ.

ביום זה הבינו בני ישראל שה' הוציאם ממצרים כדי לשכון בתוכם, כפי שנאמר (כט, מו): "וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם...".

ה' בא לשכון בישראל ביום א' בניסן ומאז ועד עולם הוא משגיח ושומר עלינו מן האויבים, מלמד אותנו את תורתו, שולח ברכה בכל מעשי ידינו ואינו עוזב אותנו.

כאשר מילא כבוד ה' את המשכן ואש ירדה מן השמים, שמחו ישראל שמחה רבה ושרו לפני ה' כמו היום בו עמדו על היס ואמרו שירה.

"וְיָלֵא יְכַל מֹשֶׁה לְבֹא אֶל אֱהֱל מוֹעֵד בֵּי שָׁכַן עָלָיו הָעֵנָן

וּכְבוֹד ה' מִלֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּן" (פסוק לה)

אפילו משה שבא בתוך הענן בהר סיני, כאן לא יכול היה להיכנס, מפני שכבוד ה' מילא את המשכן.

"וּבַהֲעֵלוֹת הָעֵנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן

יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם" (פסוק לו)

מאותו היום היו כל מסעי בני ישראל על פי ה' - כאשר עלה הענן מעל המשכן הבינו בני ישראל שעליהם לנסוע, ובמקום שחנה, חנו אף הם.

”כִּי עֲנַן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ

לְעֵינַי כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מַסְעֵיהֶם” (פסוק לח)

התורה מדגישה שהענן והאש שהיו על המשכן, היו לעיני כל בית ישראל, ללמדנו שדבר זה עשה רושם גדול על העם - אנשים ונשים כאחד.

מראה מופלא זה חיזק את רוחם של בני ישראל במשך כל מסעיהם במדבר.

מקורות לפרק מ'

פסוק א': רצונם של בני ישראל שהמשכן יוקם מיד בסיום בנייתו - ליקוטים (חומש רב פנינים).

רצון ה' להקים את המשכן בא' בניסן, יום שנולד יצחק - פסיקתא רבתי ו. ציווי ה' למשה להקים את המשכן כדי לכבדו - רש"י: "...ולפי שלא עשה (משה) שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה הקמתו".

הגבורה שהיתה למשה - מדרש לקח טוב: "ויקם משה את המשכן, בא וראה כמה גבורתו של משה רבנו שהקים לבדו את המשכן, מכאן אמרו: 'אין הקב"ה משרה שכנתו אלא על גיבור וחכם'".

פסוקים כ"ב-כ"ט: העבודות שנאמרו בפסוקים נעשו לאחר הקמת המשכן - רמב"ן: "והנה המשכן וכליו לא נתקדשו לעבודה אלא במשיחה... על כך פירש 'ויערוך עליו ערך לחם' 'ויעל הנרות', כי עשה כן בזמנה אחרי המשיחה, והנה הם כטעם לעשות כן".

פסוק ל"ג: צפיית בני ישראל בהקמת המשכן - מובא ב"ספר הפרשיות" לרב אליהו כי טוב.

פסוק ל"ד: השמחה שהיתה לקב"ה ביום הקמת המשכן - ילקוט שמעוני (שמיני ט): "מלמד שהיתה שמחה לפניו במרום כיום שנברא בו העולם, במעשה בראשית הוא אומר: 'ויהי ערב ויהי בקר', וכאן הוא אומר 'ויהי (ביום השמיני)'".

ההבטחה של ה' שלא יעזב את עמו - מלכים א' (ו, יג): "ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב את עמי ישראל".

פסוק ל"ח: "בית ישראל" - הכוונה גם לנשים - אלשיך הק': "הזכיר 'בית' שכולל הנשים, כמה דאת אמר: 'כה תאמר לבית יעקב' - אלו הנשים".